

Rozpad SSSR a ruská zahraniční politika

Zdeněk Kříž

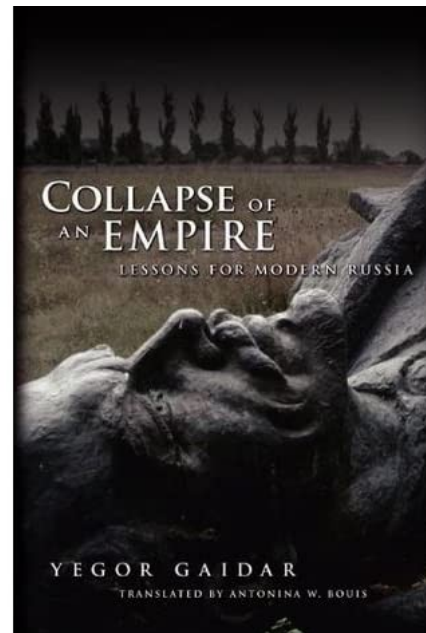
Percepce zániku SSSR v odborné literatuře

Yegor Gaidar: Collapse of an Empire (Lessons for Modern Russia), Brookings Institution Press, Washington DC 2007, 332 stran.

Gaidar, Yegor, Days of defeat and victory, Vagrius Publishers, Moskva 1996.

Robert, Service. 2002. Rusko od roku 1991 do současnosti. Experiment s jedním národem. Praha: Beta-Dobrovský,

Pryce-Jones, David, Pád komunismu, Dialog, Liberec 1996.

Stav sovětské společnosti v polovině 80. let a její percepce

1985 – nástup Gorbačova - přiznání velkých problémů socialismu mezi věrchuškou!

Chránělec Andropova, podpora Gromyka.

Mladý, marxista-leninista, zodpovědný za zemědělství, přesvědčený antistalinista.

„Při analýze situace v zemi jsme se především střetli s útlumem růstu ekonomiky. Tempo přírůstků národního důchodu v posledních třech pětiletkách pokleslo více než o polovinu a na začátku osmdesátých let dosáhlo dokonce stupně, který nás fakticky přiblížil k ekonomické stagnaci. Země, která dříve energicky doháněla nejvyspělejší státy světa, začala zjevně ztrácet jednu pozici za druhou. Přitom se odstup od těchto zemí ve zvyšování efektivnosti výroby i kvality výrobků, ve vědeckotechnickém rozvoji, ve výrobě i zavádění moderní techniky a technologie stále zvětšoval v náš neprospěch... Ani to však není bohužel všechno. Zcela potichu, jaksi nenápadně se začaly rozrušovat naše ideové a mravní hodnoty. Všude se rozmohly povrchnost, průměrnost, formalismus a plané žvanění... Problémy narůstaly rychleji, než se je dařilo řešit. Společnost se stávala stále neovladatelnější. My jsme si jenom mysleli, že řídíme, ale ve skutečnosti se vytvářela situace, na niž upozorňoval už Lenin, když napsal, že vozidlo jede jinam, než si myslí ti, kdo sedí za volantem. ... Tak jako dosud se dále žít nedá.“

GORBAČOV, Michail Sergejevič: Přestavba a nové myšlení pro naši zemi a pro celý svět. Svoboda, Praha 1987, s. 14–19.

Stav sovětské společnosti v polovině 80. let a její percepce II.

„...věděl jsem, že mne čeká obrovská novátorská práce. Země uvízla ve vyčerpávajících zbrojních závodech a zjevně přecenila svoje síly. Ekonomické mechanismy fungovaly stále hůře a hůře. Efektivita výroby se snižovala. Úspěchy vědeckého myšlení byly znehodnocovány skrz naskrz zbyrokratizovanou ekonomikou. Životní úroveň obyvatelstva stále viditelněji klesala. Korupce se stávala stále drzejší a zjevnější v celých odvětvích správního systému. Rozklad probíhal i v duchovní sféře: pod vnějším zdáním monolitní ideové jednoty společnosti byly stále viditelnější oficiální lež, licoměrnost a cynismus.“

GORBAČOV, Michail Sergejevič – MLYNÁŘ, Zdeněk: Reformátoři nebývají šťastní. Dialog o „perestrojce“, Pražském jaru a socialismu. Victoria. Publishing, Praha 1995, s. 179.

Zásadní kádrové změny - za 6 let u moci vyměnil 50-60% vysokých funkcionářů ve státním a stranickém aparátu – to není málo.

Uvolnění ideologického sevření – útok na Stalina –
Andrej Sacharov, Jelena Bondarevová

Po celou dobu Gorbačovovy vlády postupoval **rozklad neostalinského systému - vytváření nového vázlo!**

SSSR jako impérium

Znaky impéria

- (1) Skládají se z odlišných regionů jádra a periferie, obývaných kulturně rozlišenými elitami a obyvatelstvem.
- (2) Jádro je domovem imperiálního státu a vládnoucích elit, zatímco periferie jsou domovem státní administrativy a vnějších elit.
- (3) Interakce mezi periferiemi probíhá pouze skrze jádro.“

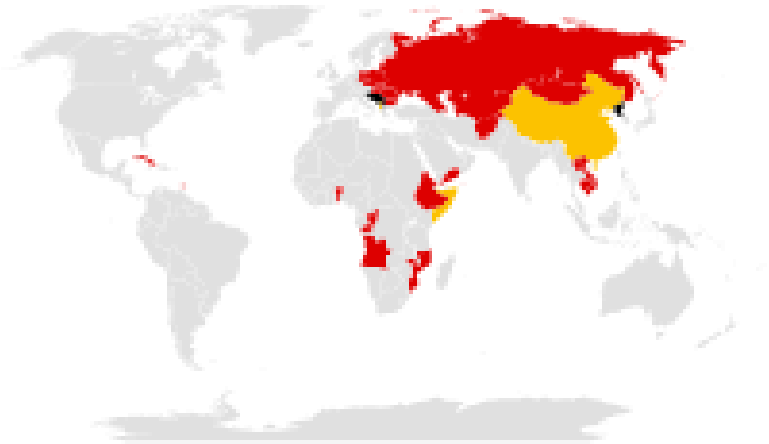
MOTYL, J. Alexander: Why Empires Reemerge: Imperial Collapse and Imperial Revival in Comparative Perspective. *Comparative Politics*, 31, 1999, č. 2, s. 128

SSSR na svůj imperialismus nedokázal rezignovat až do konce existence. 1991 rok 0?

Rozklad impéria – ztráta všeho, co Rusko získalo od Petra Velikého. Šok v ruské politické elitě i masách.

Válka v Afghánistánu? Rozklad SSSR přišel z centra z Moskvy, z Ruska? Nebo rozklad přišel z periferie?

Geopolitika jako nauka je v Rusku nesmírně populární – zakázané ovoce dříve.

Nástup Gorbačova a evoluce jeho zahraniční politiky

1985 – Gorbačov – neúspěšné snahy o reformy v SSSR, perestrojka a politika „glasnosti“ Michaila Gorbačova, který se svým ministrem zahraničí **Eduardem Ševardnadzem** a tajemníkem **ÚV KSSS Alexandrem Jakovlevem** odstartoval změny v diplomacii SSSR i na politické mapě světa.

ZP: chtěl získat oddechový čas.

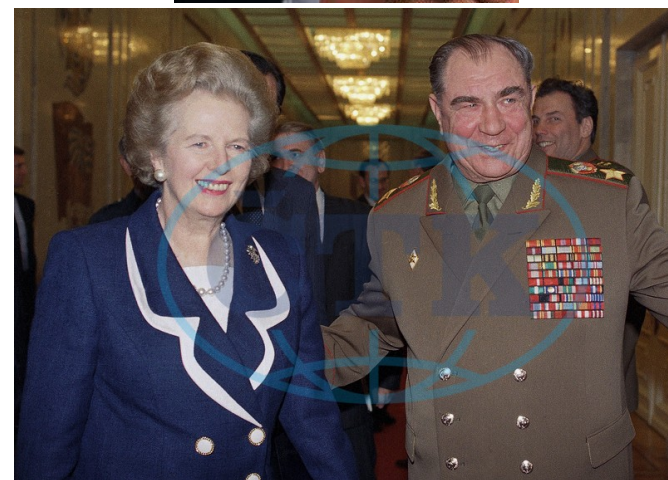
Uvnitř SSSR – modernizace leninského socialismu – koncept „tržního socialismu“.

MSG: nedokázal se vzdát socialistické orientace, byl proti národnostní nezávislosti (nepochopil význam národnostní otázky, která ho poté velmi potrápila), nezbavil se odmítání soukromého vlastnictví a nehodlal se vzdát vedoucí úlohy strany.

Gorbačovova politika se začala radikalizovat až v roce 1988, zejména v souvislosti s 19. všesvazovou konferencí KSSS.

Tajné memorandum sovětského politbyra z **25. března 1989**, podepsané ministrem zahraničí Eduardem Ševardnadzem, ministrem obrany **Dmitrijem Jazovem** (původně muž MSG, pučista v roce 1991)

Zavázalo Sovětský svaz vojensky nezasahovat do dění ve střední a východní Evropě.

Rozpad SSSR

Politika nevměšování do záležitostí satelitů - krokem k zániku socialistického bloku v Evropě.

Moskva také přestala podporovat různé režimy či povstalecká hnutí po celém světě. Postupně skončily občanské války ve střední Americe či v Africe, padly některé prosovětské vlády. **V únoru 1989 skončil odsun sovětských jednotek z Afghánistánu.**

Nezvládnuté reformy, pnutí uvnitř společnosti, ekonomické problémy - SSSR se proto na začátku 90. let začal rozpadat.

Nejprve se odtrhly pobaltské republiky, když jejich vlastní Nejvyšší sověty vyhlásily nezávislost. Zpočátku byla povstání potlačena silou – například v Litvě, Lotyšsku či Estonsku .

Na podzim 1991, byla Moskva nucena uznat právo republik na sebeurčení - garantovala Ústava 1977.

Spory Grobačova s Jelcinem (prezident RSFSR).

Vojenský puč v srpnu 1991 - těsně předtím, než měla být podepsána nová smlouva o reorganizaci Svazu ve volnější federaci republik, kterou podporovaly hlavně středoasijské republiky.

Bělověžská dohoda o vytvoření tohoto uskupení, uzavřená mezi Ruskem, Ukrajinou a Běloruskem 8. prosince 1991 ¹ve ukončila existenci SSSR.

Sovětský svaz zanikl 31. prosince 1991.

Faktory rozpadu SSSR

Rozpad SSSR – způsoben kombinací několika podmínek/okolností/proměnných

Studená válka přispěla, nebyl to ale jediný faktor - soupeření USA a SSSR bylo důležité, ale ne více než ostatní faktory

Role ekonomická krize v Sovětském svazu + náklady na likvidaci jaderné nehody v Černobylu

Ideologická krize

Výbuchy etnického napětí a nástup separatistických hnutí

Rivalita mezi Gorbačovem a Jelcinem nebo postupná ztráta vlivu Komunistické strany Sovětského svazu

Dění v sovětských satelitech ve střední a východní Evropě

Disidentské a opoziční hnutí – s výjimkou Solidarity v Polsku malý vliv, spíše podoba morálního vzoru – viz druhá lekce.

Nadměrné zbrojení a vojensko-průmyslový komplex + válka v Afghánistánu + nespokojenost armády

Vnější tlak – viz druhá lekce

Ekonomická krize v SSSR I.

Ekonomický propad byl dán **vyčerpáním direktivního řízení národního hospodářství** - vyspělou ekonomiku řídit nedokázalo.

V zemědělství se propadl systém kolchozního hospodaření a **Sovětský svaz se stal největším dovozcem obilí na světě.**

HDP v roce 1985 - +2,3%, výrazně méně než bylo plánováno, zahraniční dluh 10,5 mld. volně směnitelných rublů.

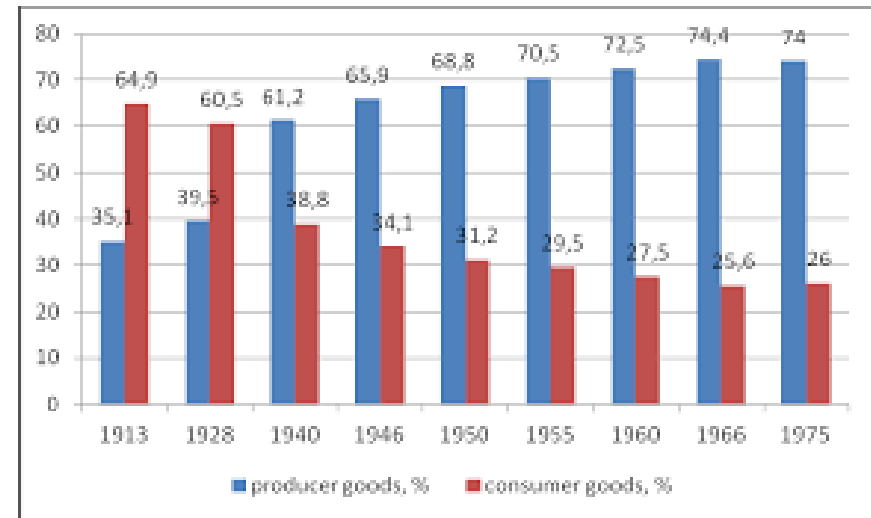
Problémy se stupňovaly – role polovičatých reform.

Politickou a ekonomickou situaci v SSSR do konce roku 1991 lze označit za katastrofální.

HDP -13%, průmyslová výroba -2,8%, zemědělství - 4,5%, ropa a uhlí - 11%, surové železo - 17%, výroba potravin - 10%, zahraničního obchod - 37%, zatímco vývoz - 35%, dovoz - o 46%.

Vnější dluh se zvýšil o 76 miliard dolarů a vnitřní dluh - o 5,6 miliard dolarů. Zlaté a devizové rezervy výrazně klesly, a poprvé za dobu existenci zlatová zásoba činila méně než 300 tun (289,6 tuny od 1. ledna 1992).

Zahraníční dluh - 52 ml. volně směnitelných rublů.

Ekonomická krize v SSSR II.

Vnější ekonomický tlak – z americké strany učiněno vše možné, aby **Moskva nemohla získat větší úvěry**,.

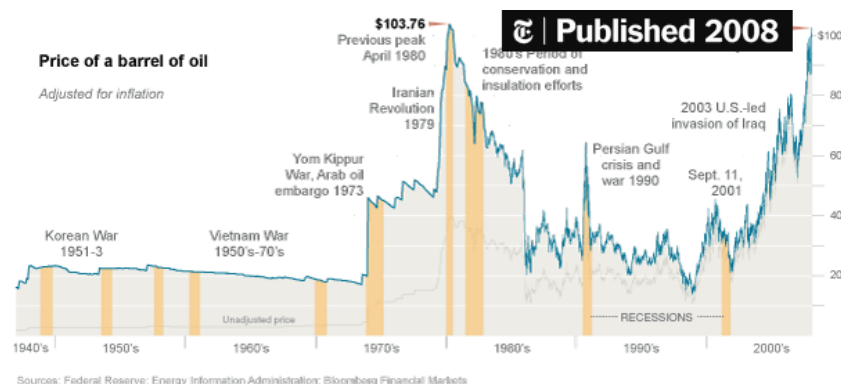
Druh hospodářské války.

1985 - se podařilo Američanům získat saúdského krále Fahda k **politice velkého snížení cen ropy**.

Díky saudskému zvýšení produkce ze 2 na 9 milionů barelů denně klesla cena ropy z původních 35 dolarů postupně až na 12 dolarů za barel (v roce 1988 až na necelých 9 dolarů) a dlouho se na této úrovni držela.

1 USD dolar za barel znamenal pro Moskvu příjem jedné miliardy rublů ročně.

Dle Jegora Gajdara nešlo o hlavní příčinu zániku SSSR.

Ideologická krize v SSSR

Za Brežněva se ideologie stala rituálem – neměla nic společného s realitou.

Nomenklatura – 300 000 lidí řídících stát – rozchod s ideologií.

Nyní nomenklaturní kádři chtěli stabilitu proměnit ve vlastnictví, prostě privatizovat moc, a k tomuto snažení žádnou ideologii nepotřebovali.

Gorbačov – tvrdý kritik Stalinismu ale základy sovětské společnosti byly položeny za Stalina a nic se na nich od roku 1953 nezměnilo.

Glasnost, veřejná diskuse a kritika Stalina podryvaly legitimitu KSSS.

Co místo marxismu jako tmelu heterogenní sovětské společnosti?

Marxismus - z hlediska etnicity a náboženství univerzální ideologie – mohl držet SSSR pohromadě.

Nacionalismus jako náhrada – katastrofa pro heterogenní stát!

Výbuchy etnického napětí

Jižní Kavkaz

Únor 1988 - Azerové nedaleko Baku pogrom na arménské obyvatelstvo. Zahynulo 31 lidí a mnoho dalších bylo zraněno - exodus Arménů z Ázerbájdžánu a Azerů z Arménie.

Diskreditace sovětského vedení.

Ozbrojený konflikt, který v prvním kole skončil porážkou Ázerbájdžánu.

Severní Kavkaz

Dvě války v Čečensku

1994–1995 – první válka - bitva o Groznyj.

Porážka Ruska.

Příměří v roce 1996 a k podpisu mírové smlouvy 1997.

1999 – druhá válka – Čečna zpět pod kontrolou Moskvy.

Rivalita Gorbačov-Jelcin

Jelcin napadal Gorbačova za nedůslednost při demokratizaci života a jeho spjatost s komunistickou stranou.

V prosinci 1985 Jelcin nastoupil do čela moskevských komunistů a brzy se stal v metropoli populárním politikem.

Spory Gorbačovem a **Jegorem Ligačovem** byl Jelcin už roku 1987 z vedení moskevské partaje odvolán.

V červenci roku 1990 z KSSS vystoupil. **Na Gorbačova naléhal, aby se nedržel konzervativních sil.**

V červnu 1991 pak zvítězil s 57 procenty hlasů ve volbách do nově zřízené funkce ruského prezidenta.

Jelcinova „hvězdná hodina,, - v době protigorbačovovského puče konzervativců 19. srpna 1991.

Ruský prezident puč potlačil, když na věži tanku pronesl projev, v němž se postavil za Gorbačova.

V listopadu 1991 zakázal komunistickou stranu v ruské svazové republice a v prosinci 1991 se za Rusko dohodl s Ukrajinou a Běloruskem na rozpuštění Sovětského svazu.

Nespokojenost a rozvrat vojenských složek

Přímý vliv armádních vedoucích struktur na politické rozhodování země byl malý – jejich zájmy musely být zohledněny!

Armádní špičky uvítaly v březnu 1985 Gorbačovův nástup - slibem reforem a postupnou modernizací.

Omezováním vojenských výdajů, snižováním početního stavu a konverzí zbrojního průmyslu. Stahování se satelitů generovalo sociální problémy i pro důstojníky.

Impulzem k dílčí čistce byla v červnu 1987 tzv. Rustova aféra.

Noví lidé, maršál Dmitrij Jazov (nový ministr obrany) i genplk. Michail Mojsejev (náčelník generálního štábu), se ani netajili protigorbačovským postojem.

Nespokojenost veřejnosti se ztrátami v Afghánistánu – hnutí Afghánské matky.

S omezováním komunistické moci se vytrácela i ideologie komunismu a také v armádě byla postupně nahrazena tzv. denacionalizací, z politického školení byl vypuštěn marxismus-leninismus a nahrazen lekcemi o carské armádě a tradicích velkého Ruska.

1990 - jednotlivé republiky začaly rušit odvody do sovětské armády

Rust's route to Red Square

The final hours

Debata o nové svazové smlouvě a vývoj v baltských státech

V létě 1990 zahájil MSG s jednotlivými republikami jednání o sepsání nové svazové smlouvy.

Větší pravomoci republik v hospodářské a sociální politice.

Gorbačova vedl neúspěch k užšímu sblížení se sovětskými tzv. silovými rezorty.

Referendum o zachování Sovětského svazu (konalo se 17. března 1990) prosadili společně, bylo však „limitované“: šest republik (Arménie, Gruzie, Estonsko, Litva, Lotyšsko a Moldávie) se nepřidalo.

K urnám přišlo 80 % oprávněných voličů a 76 % z nich hlasovalo pro zachování Sovětského svazu (v armádě, kde se také hlasovalo, bylo pro 90 % zúčastněných).

Leden 1991 – krize v baltských státech

Podobný vývoj v Lotyšsku. **Gorbačov ustoupil a baltské státy šly vlastní cestou.** Nezávislost již před pučem 1991: 11. 3. 1990 Litva, 4. 5. 1990 Lotyšsko a 9. 4. 1991 Gruzie

Puč v roce 1991

Představitelé armády vydali 23. července 1991 výzvu Slovo k lidu - za záchrana sovětské vlasti.

19. srpna 1991 - o státní převrat – v čele Gennadij Janajev. Den před podpisem nové svazové smlouvy – zabránit decentralizaci SSSR.

Členové pučistického výboru uvedli jako jeden z důvodů neschopnost Michaila Gorbačova vládnout kvůli zdravotnímu stavu – nepravda.

Seznam 200 lidí k zatčení – Boris Jelcin – celkově váhavý postoj.

Odpor Borise Jelcina - část vysokých armádních velitelů s nim spolupracovala.

Totální selhání puče – **urychlení rozpadu SSSR** a zákaz KSSS. Nezávislost: 20. 8. 1991 Estonsko, 24. 8. 1991, Ukrajina, 27. 8. 1991 Bělorusko a Moldávie, 30. 8. 1991 Ázerbájdžán, 31. 8. 1991 Uzbekistán a Kyrgyzstán a poté další.

Rusko formálně nezávislost nikdy nevyhlásilo, stalo se však nástupnickým státem Sovětského svazu.

Jelcin podepsal 29. srpna 1991 dočasný zákaz činnosti KSSS, Gorbačov se po puči stal prezidentem bez státu.

Diskuse o násilnosti rozpadu SSSR

8. 12. 1991 – představitelé tří velkých států dohodu o vytvoření Společenství nezávislých států (SNS).

„My, prezidenti Běloruska, Ruské federace a Ukrajiny, konstatujeme, že Svaz sovětských socialistických republik jako subjekt mezinárodního práva a geopolitické geopolitické reality končí svou existenci.“

21. 12. 1991 – Alma Ata – připojily se další republiky a SSSR končí.

Ve velké míře nenásilný kolaps sovětské mocnosti s jadernými zbraněmi je jednou z nejvýznamnějších událostí posledních několika staletí.

Mark Kramer - zpětně viděno šlo téměř o zázrak. Nikdy předtím neproběhla tak zásadní změna s tak minimálním násilím

Ukrajina v roce 2014, ničivé války v Čečensku.

Sovětský svaz měl největší armádu na světě, jeho tajné služby KGB, GRU měly k dispozici mohutný silový aparát.

To vše mohlo být zneužito k brutálnějšímu postupu. Gorbačov to ale odmítl.

Rusko jako nástupnický stát SSSR

„Rusko z hlediska mezinárodně-právních závazků navázalo prakticky kompletně na nástupnictví státu, jehož významný vliv ve světě byl spjat s vojenskou silou a pozicí (nejen) jaderné supervelmoci, ale i s pozicí státu se surovinovými zásobami, které jej ve značné míře činily nezávislým na zbytku světa. Ve značně omezené podobě přetrvávaly tyto charakteristiky v Rusku i po roce 1991.“

KUCHYŇKOVÁ Petra – ŠMÍD Tomáš (eds.): Rusko jako geopolitický aktér v postsovětském prostoru. Brno, Mezinárodní politologický ústav (IIPS) 2006, s.16.

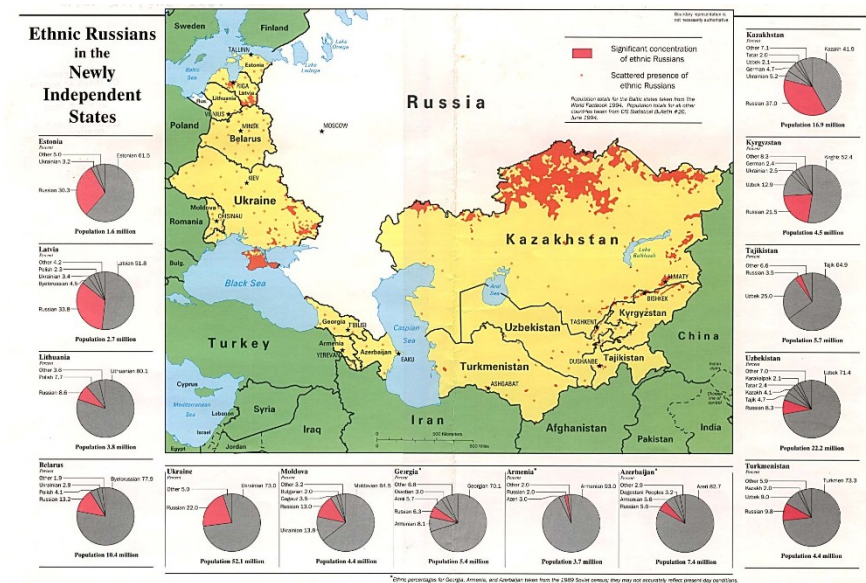
Kromě surovinového bohatství a vojenského materiálu Rusko přišlo o značnou část strategického území.

Formálně nově vzniklé nástupnické státy byly pro Rusko zahraničím - na Rusko byly vázány společnou historií, ekonomickými, etnickými, kulturními a bezpečnostně-strategickými vazbami.

25 mil etnických Rusů žijících za hranicemi Ruské federace vytvořilo novou ruskou diasporu.

Rusko konkrétně ztratilo přístavy v pobaltských republikách a muselo se začít spoléhat na Kaliningrad oddělený od Ruska Běloruskem a Litvou, na Petrohrad a na ledem obklopené přístavy Murmansk a Arkhangelsk.

Ústup od Baltského a Černého moře nutil Rusko soustředit se na východ, dále od Evropy a Středního východu, zpět do Eurasijských heartland.

Ekonomický vývoj v 90. letech

Ekonomický vývoj Ruska: tři etapy

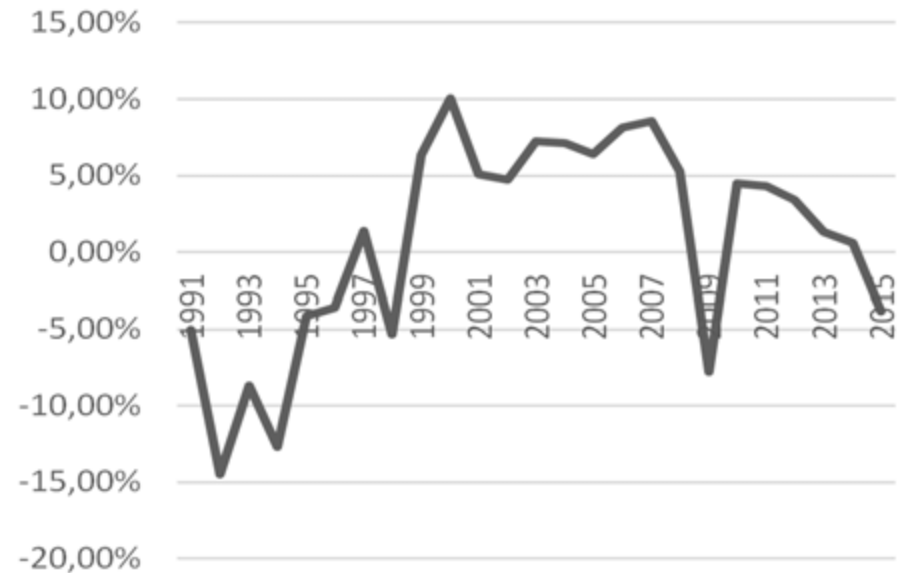
1. **90. léta** plná chaosu, ekonomického rozkladu a radikální ekonomické reforma, která na to reagovala **Gajdarova reforma – Gajdarova reforma se pokusila zachránit ruskou ekonomiku, která byla v bankrotu.**
2. **Ekonomický vzestup let 1999 až 2013**, tažený růstem cen komodit.
3. **Období stagnace**, které fakticky přišlo ještě před zhroucením ceny ropy v druhé polovině roku 2014.

Po prvních známkách oživení v roce 1997 nastal pád do další krize, kdy se do Ruska přenesla finanční panika z jihovýchodní Asie. Hrubý domácí produkt (HDP) opět v následujícím roce spadl o pět procent. Výkon ekonomiky mezi lety 1991 a 1998 celkem klesl o zhruba 30 procent.

Obrat k lepšímu se časově kryje s nástupem prezidenta Vladimira Putina k moci v lednu 2000.

Objem HDP v tržních cenách na jednoho obyvatele Ruska narostl z ubohých **1900 dolarů v roce 2000 až na 15 900 dolarů na vrcholu ekonomického cyklu v roce 2013.**

To byl lepší výsledek, než jaký v té době vykazovalo Polsko či Maďarsko – ale, velká role energetických surovin.

Russia value of economy, share of global economy

source: IMF

Gajdarovy reformy a Rusko ve světové ekonomice po roce 2000 I.

1992 – ekonomická situace je katastrofální.

Jegor Gajdar – 500 dní reforem.

Rusko dnes – středně rozvinutá země závislá na exportu surovin.

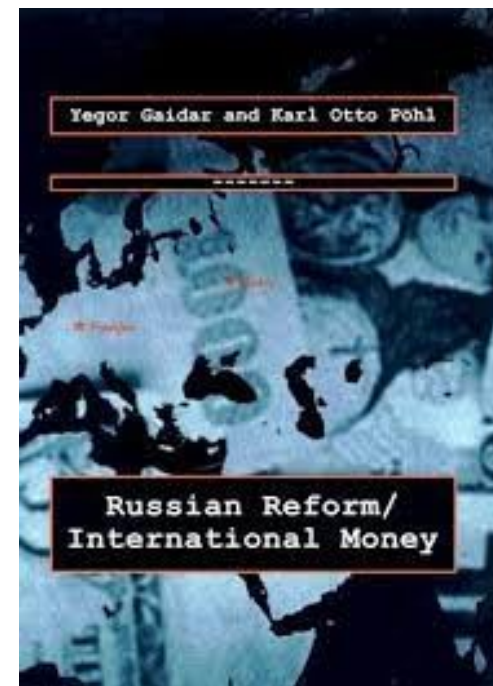
Vývoj HDP v postsovětských zemích (v dolarech na obyvatele)

země/rok	2000	2004	2008	2012	2016	2020
Rusko	1902	4404	12464	15288	8724	10037
Kazachstán	1230	2863	8349	12300	7662	8733
Bělorusko	1080	2451	6581	6938	5022	6399
Ukrajina	664	1375	3945	3873	2200	3653
Uzbekistán	663	552	1250	2153	2576	1702

Ruský ekonom Vladimir Mau - prokletím ruské ekonomiky je již od konce 70. let minulého století export ropy a dalších komodit.

Bývalý Sovětský svaz a později Rusko mohlo rezignovat na snahu patřit ke světové špičce ve strojírenství, automobilovém či elektronickém průmyslu.

Vývoz ropy a plynu totiž nabízel jednodušší cestu k příjmům v „tvrdé“ měně z Německa a dalších západních zemí.

Rusko ve světové ekonomice po roce 2000 II.

Struktura exportu Ruska proto dodnes odpovídá spíše rozvojové zemi - 2019 měla ropa a ropné produkty – 50%.

Mezi další významné položky exportu patří železo a ocel, zemní plyn, černé uhlí, základní chemikálie a hnojiva, uhlí, pšenice, nikl, hliník, zlato, platina, diamanty a dřevo.

Naopak sofistikovanější průmysl má slabší zastoupení.

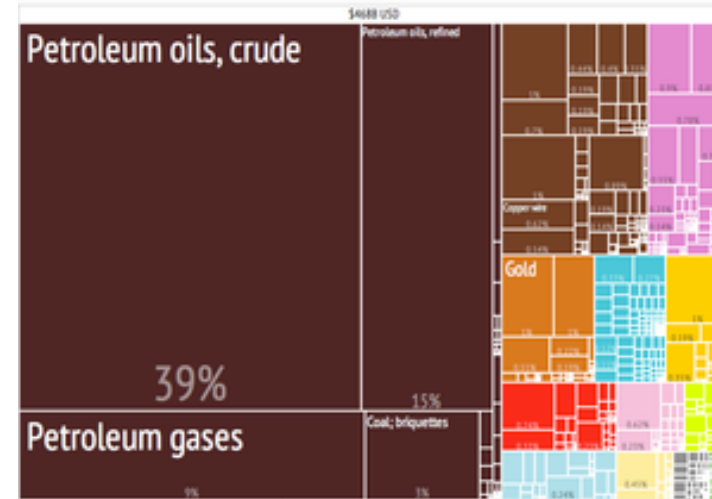
Konkurenceschopní jsou Rusové třeba v jaderné energetice a ve zbrojním průmyslu.

Vzhledem k výchozím podmínkám, jako je počet vysokoškoláků a úroveň vzdělání a kapacit ve vědě a výzkumu, má země na víc.

Velký potenciál má Rusko třeba v oblasti IT služeb, což v praxi ukázaly třeba firmy Kaspersky Lab či ABBYY FineReader.

Co je překážkou?

What did Russia export in 2012?

Ruská zahraniční politika v 90. letech

Dne 13. ledna roku 1992 se Rusko zavázalo plnit všechny smlouvy uzavřené SSSR.

Jelcin v lednu 1992 vyhlásil, že Západ a Rusko jsou spojenci.

Ruského prezidenta v té době velice znepokojovala katastrofální ekonomická situace země. Představoval si, že by lék na všechny ruské bědy přinesla masivní západní pomoc.

Partnerství Moskvy s Washingtonem představuje pro Rusko jediný prostředek, jak si uchovat statut velmoci, a v určité míře dokonce i statut supervelmoci.

Až v roce 1994, po rozpuštění Státní dumy a po přijetí nové ústavy, se Rusko začíná skutečně věnovat zahraniční politice, předtím pohlcoval veškerou energii kremelských elit boj o moc.

Rusko dokončilo stažení svých vojsk z Německa a začalo se zabývat hledáním nového zakotvení v Evropě.

Kde Rusko začíná a kde končí? Co dál? Témata ruské geopolitické debaty 90. let.

1. „post imperiální škola“ a 2. „škola obnovy impéria“.

Ruské geopolitické myšlení v 90. letech

1. Postimperální škola – V. L. Cymburský, V. Tretjakov

Rusko se musí vzdát všech teritoriálních ambicí v Evropě, neboť územní průlivy na Západě jsou za současné mocenské konstelace nedosažitelné.

Je nutno se soustředit na oblasti, které jsou vitální pro ruskou bezpečnost. Mezi nimi vyniká zejména Střední Asie a dálněvýchodní provincie.

2. Obnova impéria - Alexandr Dugin - velký vliv na politickou elitu Ruska.

Pro Dugina jsou Rusové jedinečným národem, který je předurčen ke zvláštnímu poslání ve světových dějinách.

Rusové jsou národem imperiálním – Rusko - impérium.

Dugin odmítá představu Ruska jako regionální mocnosti.

Rusko konsolidovat své „vnitřní“ impérium: Ukrajinu (která „musí být strategickou projekcí Moskvy na západě a na jihu“, Střední Asii – nejsnadnější přístupová cesta k Indickému oceánu.

Opravdu se ty školy liší?

Orientace ruské ZP v 90. letech – 1 etapa

1. **Etapa – reformy Ruska, převzetí zahraničněpolitických závazků a pozic SSSR (RB OSN), spolupráce s ostatními velmocemi.**

Integrace v rámci SNS.

Rusko akceptováno jako dědic SSSR, už není supervelmoc ale je nadále mocnost, která má slovo při řešení světových problémů.

Role při řešení konfliktů v postsovětském prostoru – s cílem sledovat ruské zájmy – **Podněstří.**

Na území **Moldávie**, zejména však v Podněstří, žije třicetiprocentní menšina etnických Rusů. V roce 1990 se Podněstří fakticky odtrhlo od Moldávie (západní státy však tuto separaci neuznaly), mj. z obavy ze spojení země s Rumunskem.

1992 byla svedena krátká válka mezi **Podněstřím a Moldávií** se 700 mrtvých. Ve válce pomáhaly na straně Podněstří ruské jednotky, které v zemi zůstávají doposud.

Spolupráce se Západem.

Červen 1994 – vstup do **Partnerství pro mír** a květen 1997 tzv. **Russia-NATO Founding Act**, jehož signatáři usilovali o vytvoření základů pro trvalou a pevnou spolupráci.

Červen 1994 také dohoda o partnerství a spolupráci s Evropskou unií.

Orientace ruské ZP v 90. letech – 2 etapa

Zpochybňování proreformního kurzu, odklon od orientace na spolupráci se Západem – někdy kolem roku 1995.

Někdy v letech 1996-1997 – těžko určit pevný termín.

Část elity se vrací k sovětskému myšlení. Rostoucí antiamerikanismus. MZV A. Kozyrev nahrazen J. Primakovem (1996).

Primakov má podporu hlavních politických sil – včetně komunistů.

Mezi nezápadními státy, o něž Rusko projevuje zvýšený zájem - Indie, ASEAN, v Perském zálivu, ale i státy, podezírané z porušování civilizované politiky. Rozvíjení vztahů s Irákem, s Íránem.

Duben 1994 bylo ohlášeno vytvoření zóny volného obchodu zahrnující dvanáct zemí SNS, ale tento projekt brzy nato vyzněl do ztracena.

Leden 1995 byla podepsána celní unie mezi Ruskem, Běloruskem a Kazachstánem - jádro budoucího Euroasijského hospodářského společenství, které v roce 2000 vyhlásil Putin – připojily se Tádžikistán a Kyrgyzstán.

Válkou v Čečensku 1999 se Rusko od Západu definitivně vzdálilo.

Zneklidněné země střední a východní Evropy klepou stále naléhavěji na brány NATO.

Po roce 2000

3. Etapa – někdy kolem roku 2000 – krize ze vztahu se Západem

Kosovo 1999 + debaty o dalším rozšiřování NATO – nárůst sporů mezi Ruskem a Západem, nepřekonala to ani spolupráce s USA v boji proti terorismu po 11. září 2001.

Záporné stanovisko k rozšiřování NATO vede v Rusku

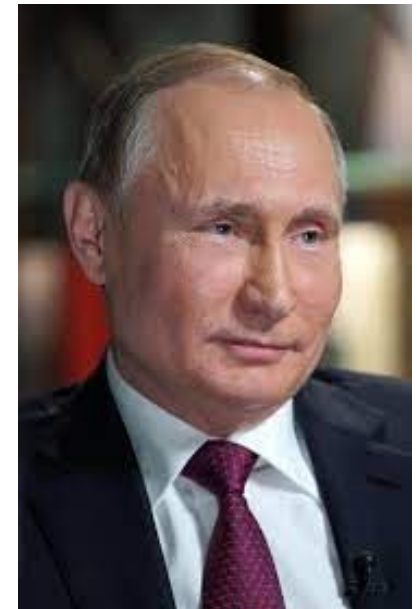
Jugoslávský konflikt – zejména Kosovo 1999

Putin ministerský předseda v roce 1999, bylo Rusko na pokraji bankrotu s dluhem 16,6 mld. USD u Mezinárodního měnového fondu a dalších 23 mld. USD u Pařížského klubu věřitelů.

Šťastný vývoj růstu cen ropy a pohonných hmot se stal Putinovou výhodou a instrumentem ke zvyšování svého vlivu na domácí scéně před politickými kruhy a veřejností.

Prezident Putin na počátku svého prvního období v úřadu (v lednu 2000) dále deklaroval, že základním cílem ruské zahraniční politiky je obnovení velmocenského statusu.

Posilování ruské pozice ve světě možné kvůli: hospodářské transformaci a s tím související zvýšenou pozorností vládních kruhů věnovanou ekonomickým faktorům jako součástí národní síly, možností jaderného odstrašení, či stálým členstvím v RB OSN a z toho plynoucí účasti v ad hoc uskupeních zaměřených na řešení mezinárodních konfliktů typu KLDK, Íránu či Blízkého východu.

2008 – válka v Gruzii, 2014 -2015 – válka na Ukrajině

Další literatura

Zubov

Jaroslav Kurfürst: Příběh ruské geopolitiky. Jak se ruská myšlenka zmocnila více než šestiny světa.

Kratochvíl, Petr. 2001. Současná ruská geopolitika. Mezinárodní politika, no 11, 28-30.